

VU Research Portal

De ontwikkeling van de uitleg van uiterste wilsbeschikkingen in de jurisprudentie van de Hoge Raad

Ebben, E.W.J.

published in

Nieuw Erfrecht
2006

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Ebben, E. W. J. (2006). De ontwikkeling van de uitleg van uiterste wilsbeschikkingen in de jurisprudentie van de Hoge Raad. *Nieuw Erfrecht*, 6.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

De ontwikkeling van de uitleg van uiterste willen in de rechtspraak van de Hoge Raad

1 Inleiding

Zoals bij alle rechtshandelingen kan het ook bij uiterste wilsbeschikkingen gebeuren dat de tekst van de beschikking of de bedoeling van de testateur niet direct op het eerste gezicht duidelijk is. Een probleem dat bij andere rechtshandelingen niet speelt, is dat in dit geval degene wiens tekst of bedoeling dient te worden uitgelegd, niet meer geraadpleegd kan worden. Het testament is immers door zijn overlijden van kracht geworden. Een ander punt is dat de uiterste wilsbeschikking, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de vormvrije overeenkomst, aan dwingende vormvoorschriften is gebonden.

Voor de wetgever zijn beide factoren aanleiding geweest om de uitleg van uiterste wilsbeschikkingen aan restricties te binden, zo is het nauwelijks toegestaan om interpretatiemateriaal van buiten het testament te gebruiken (art. 4:46 lid 2 BW). Door de uiterste wil van de erflater, zoals deze door de notaris in het testament is vastgelegd, als rigide uitgangspunt te kiezen, denkt de wetgever te voorkomen dat anderen, mogelijk belanghebbenden, die gaan 'inkleuren' en met de inhoud ervan aan de haal gaan.

In dit artikel wil ik aan de hand van de rechtspraak van de Hoge Raad onderzoeken in welke richting zich de uitleg van uiterste wilsbeschikkingen ontwikkelt.

Omdat de problematiek zich rond drie duidelijk te onderscheiden problemen concentreert, zal ik die achtereenvolgens behandelen.

2 De 'eigenlijke' uitleg

Daarbij ga ik voorbij aan het onderwerp van artikel 4:46 lid 3 BW, de klaarlijkkelijke vergissing van de erflater in de aanduiding van een persoon of goed, waarover voor zover mij bekend ook geen jurisprudentie is.

Ik doel hier op het meest in het oog springende, maar gelukkig zelden voorkomende, fenomeen van de uiterste wil die naar zijn inhoud onduidelijk is. Omdat het de taak van de notaris is om de wil van de testateur op een heldere manier vorm te geven, kan dit probleem slechts ontstaan wanneer er sprake is van een gebrek in de communicatie tussen die beiden. De voorbeelden uit de jurisprudentie bevestigen dat ook.

Het geval van HR 9 april 1965¹ (Dove erflaatster). Testatrice had een aantal broers en zussen. Later komt vast te staan dat zij wenste dat slechts één broer en één zus zouden erven. Dat had ze de notaris ook duidelijk gemeld, alleen was hem niet duidelijk dat zij ook nog andere familie had, en hij meende in het testament te kunnen volstaan met het opnemen van de frase dat de nalatenschap zou 'vererven volgens de wet'. Dat bleek bij het openvallen van het testament dus

anders te zijn. Er volgde een procedure waarin het hof besliste dat de bewoordingen duidelijk waren, wat ook moeilijk kon worden betwist. De Hoge Raad bepaalde dat de gestelde vergissing 'uit het testament zelf in het geheel niet blijkt', hetgeen ook lastig te weerleggen was, en dat hetgeen daaromtrent is aangevoerd 'niet vormt een beroep op verhoudingen en omstandigheden als hiervoor bedoeld, immers niets anders inhoudt dan dat de erflaatster, met betrekking tot haar uiterste wil verklaringen heeft afgelegd die niet zijn opgenomen in het testament'.

De Hoge Raad heeft reeds in 1965 een voorschot genomen op de invoering van het nieuwe erfrecht een kleine veertig jaar later, door hier al rekening te houden met de verhoudingen die de uiterste wil kennelijk wenst te regelen, en met de omstandigheden waaronder de uiterste wil is gemaakt (art. 4:46 lid 1 BW). Maar hij moet zich daarbij ook houden aan de tekst van artikel 4:932 (oud) BW, waarin bepaald werd dat van duidelijke bewoordingen niet door uitleg mag worden afgeweken. De bewoordingen waren hier duidelijk, ook zonder uitleg had de uiterste wil zin en kon deze ook worden uitgevoerd.

In dit geval bleek vorm boven (niet-opgenomen) inhoud te gaan.

Een andere casus werd de Hoge Raad voorgelegd in HR 22 januari 1965² (Admiraal). Hier benoemde een testateur tot erfgenaam zijn reeds overleden broer, hoewel hij zelf van dat overlijden op de hoogte was. Op grond van deze omstandigheden waren de bewoordingen van de uiterste wil ook hier duidelijk, maar was deze, anders dan in het vorige geval, niet zonder uitleg uit te voeren. Naar de letterlijke bewoordingen hield het testament iets in, dat niet voor uitvoering vatbaar kon zijn. Daarom werd nader onderzoek buiten de uiterste wil om toegelaten (vergelijk art. 4:933 (oud) BW).

Bij vergelijking van beide, kort na elkaar gewezen arresten blijkt dat tot de 'omstandigheden' die kunnen leiden tot onduidelijkheden, naar de opvatting van de Hoge Raad indertijd niet behoren uitlatingen van de erflater die deze buiten zijn testament heeft afgelegd. Dit was een erg beperkte opvatting van de uitleg van uiterste wilsbeschikkingen, die met name de rol van de notaris miskent. Het is overigens wel een opvatting die ook door de huidige wettekst ondersteund wordt.

In de casus, beslist in HR 17 november 2000,³ had de erflaatster een neef samen met een derde tot enige erf-

1 NJ 1966, 178 m.nt. JHB. Zie hierover Moltmaker, De vorm als norm, oratie VU, 1972.

2 NJ 1966, 177 m.nt. JHB. Zie hierover Moltmaker: De vorm als norm, oratie VU, 1972.

3 NJ 2001, 349 m.nt. WMK, waarover Broomhaars, De verbroken relatie in het testamentaire erfrecht, Nieuw Erfrecht 2006, nr. 5, p. 78 e.v.

genamen benoemd en aan de echtgenote van haar neef een klein legaat vermaakt. Daarmee herriep zij een eerder testament dat voor die echtgenote veel gunstiger was en waarin de neef in het geheel niet werd genoemd. Testatrice verkeerde waarschijnlijk in de veronderstelling dat de neef reeds van zijn echtgenote was gescheiden en blijkbaar niet meer zo op diens vermeende ex-echtgenote was gesteld. Belangrijk detail is dat geen uitsluitingsclausule van artikel 1:94 BW opgenomen is.

Na haar overlijden blijkt dat het huwelijk van de neef toch nog intact is, met als gevolg dat diens verkrijging valt in de tussen neef en echtgenote bestaande huwelijks-gemeenschap. De neef probeert nu op grond van de uitleg van de uiterste wil alsnog zijn verkrijging voor het geheel in privé te ontvangen. Dat mislukt echter. Zowel hof als Hoge Raad menen dat bij de uitleg van een uiterste wilsbeschikking weliswaar dient te worden gelet op de verhoudingen die de uiterste wil kennelijk heeft willen regelen, en op de omstandigheden waaronder de uiterste wil is gemaakt, maar dat daden of verklaringen van de erflater buiten de uiterste wil, slechts dan voor de uitleg van een uiterste wilsbeschikking mogen worden gebruikt, indien deze zonder die verklaringen geen duidelijke zin heeft.

Welnu, een testament waarin geen uitsluitingsclausule als bedoeld in artikel 1:94 BW is opgenomen, ontbeert niet een duidelijke zin, zodat geen rekening mag worden gehouden met tegenover een notaris afgelegde maar niet in het testament opgenomen verklaring van erflaterster dat uitsluitend de man erfgenaam moest worden.

Dus ook 35 jaar later gaat de vorm nog steeds voor de inhoud, wanneer de (bedoelde) inhoud van de uiterste wil slechts door daden en verklaringen van de testateur buiten het testament om te achterhalen zijn.

Een ander standpunt lijkt mij moeilijk te verdedigen, maar anderzijds is de uitkomst in een dergelijke procedure toch onverteerbaar, wanneer de bedoeling van de erflater onomstotelijk komt vast te staan.

3 Gewijzigde omstandigheden

Wanneer na het passeren van het testament zich omstandigheden voordoen die de erflater niet heeft kunnen voorzien, is het de vraag of men bij de uitleg van de uiterste wil met die omstandigheden rekening mag of zelfs moet houden. In dat geval spreekt men niet van uitleg, maar van aanvulling van de uiterste wil. Eén mogelijke opvatting is dat aanvulling pas toelaatbaar is wanneer door de gewijzigde omstandigheden het testament geheel of ten dele onuitvoerbaar is geworden. Een andere opvatting, aangehangen door onder andere Eggens⁴ en Van Dunné,⁵ is dat men ook het feit van de wijziging van omstandigheden moet betrekken in het zoeken naar het antwoord op de vraag of de bewoordingen van het testament duidelijk zijn. Voor het antwoord op de vraag welke beschikking de erflater redelijkerwijze zou hebben getroffen indien hij de nieuwe omstandigheden had voorzien, moet men in ogenschouw nemen de positie waarin de erflater verkeerde, zijn uitlatingen in en buiten het testament, en de strekking van

de uiterste wilsbeschikking. Biedt dit ons al geen oplossing, dan zullen wij te rade moeten gaan bij hetgeen een redelijk mens in de gegeven (nieuwe) omstandigheden als uiterste wil zou hebben gehad. De gewijzigde omstandigheden betreft men derhalve bij de uitleg van het testament.

In het geval van HR 11 januari 1974⁶ (Van Duin-Van Leek) was door tijdsverloop en marktwerking de bedoeling van testatrice verloren gegaan. Zij had een onroerende zaak gelegateerd en om zeker te zijn dat die afgegeven zou worden, was daaraan een boeteclausule verbonden. Die was echter geformuleerd als een bedrag in contanten. Dat bedrag is ten tijde van het testeren hoger dan de waarde van de onroerende zaak. Maar bij het overlijden van de erflaterster heeft de boete haar kracht verloren: het bedrag is aanzienlijk lager dan de waarde van de zaak. De erfgenamen kiezen eieren voor hun geld en kiezen voor betaling van de contanten. Volgens het hof waren de erfgenamen hiermee gekwet. In cassatie beslist de Hoge Raad: 'Bij het nagaan welke de bedoeling van de erflater is en het in overeenstemming met deze bedoeling uitleggen van een testament mag slechts rekening worden gehouden met hetgeen de erflater ten tijde van het maken van het testament bedoeld heeft. Indien later gewijzigde omstandigheden verhinderen dat deze bedoeling wordt verwezenlijkt, mag dat op zichzelf niet leiden tot een andere uitlegging dan met die bedoeling overeenstemt.'

Door de gebruikte formulering van de boeteclausule verwordt deze tot een keuzelegaat voor de erfgenamen, in plaats van afgifte van het legaat door de erfgenamen te garanderen, krijgen zij de keuze afgifte legaat of betaling van geld.

In deze uitspraak zien we, net als hiervoor bij de eigenlijke uitleg, dat naar het oordeel van de Hoge Raad alleen gelet mag worden op feiten, omstandigheden en de bedoeling van de erflater ten tijde van het testeren.

Het resultaat is echter onbevredigend. Vorm prevaleert weer boven vastgestelde inhoud. Een rechtelijke aanvulling of het bezigen van een ruimer uitlegbegrip is te prefereren boven het thans bereikte. Deze uitspraak paste echter in de destijds heersende jurisprudentie en doctrine.

Ook het tweede arrest in dezen, HR 16 december 1977⁷ (Van der Wilt-Van Laar), bevredigt niet. Een vrouw benoemt in haar testament haar toenmalige vriend tot erfgenaam en bij diens vooroverlijden haar zuster. De vriend komt te overlijden en de erflaterster huwt met X. In rechte kwam vast te staan dat de erflaterster met haar nieuwe man had afgesproken om geen testament te zullen maken, zodat ze bij overlijden bij versterf van elkaar zouden erven. Het eerdere testament moet haar daarbij ontschoten zijn.

4 Eggens in de feestbundel 'Het testament: 1951', p. 78 e.v.; Verzamelde Privaatrechtelijke opstellen II, p. 236 e.v.; Eggens-bundel, p. 383 e.v.

5 Van Dunné, Normatieve uitleg van rechtshandeling, diss. Leiden, 1972. Zie ook WPNR (1969) 5048/50, specifiek over uiterste willen.

6 NJ 1974, 187 m.nt. GJS.

7 NJ 1978, 616 m.nt. WMK.

Toen zij een twintigtal jaren later overleed, kwam dat testament echter alsnog op de proppen. En haar daar benoemde zus stelde zich op het standpunt dat zij enig erfgenaam was!

De Hoge Raad besliste 'dat, nu het Hof had geoordeeld, dat de bewoordingen van het testament duidelijk waren en ook duidelijke zin hadden, met niet in het testament tot uitdrukking gekomen bedoelingen, die ten tijde van het maken van het testament mochten hebben bestaan, geen rekening kon worden gehouden'.

Er was geen plaats voor het leveren van het bewijs dat bij uitvoering van het testament een toestand zou ontstaan die de erflaatster niet, althans niet meer, had bedoeld.

Een hard gelag voor de langstlevende echtgenoot die nog geen andere wettelijke rechten geldend kon doen maken in de nalatenschap van zijn echtgenote. Ook hier weer gaat de vorm, in de zin van een vergeten testament, boven de inhoud van wat ongetwijfeld erflaatster zou hebben gewild.

De derde casus, HR 19 september 1990⁸ (Bankrekening), kent echter een opmerkelijke uitkomst.

Een vrouw benoemt haar broer tot enig erfgenaam, onder de last het saldo van haar bankrekening uit te keren aan een nichtje. Vlak voor haar dood had tante haar huis verkocht en geleverd en een ander huis gekocht, dat echter nog niet was geleverd. De opbrengst van het verkochte huis (f 110.558,95) stond op de bank, bestemd om daarmee de aankoopprijs (f 125.000) van het nieuwe huis (grotendeels) te voldoen.

Naar de letter van het, zonder uitleg, prima uit te voeren testament zou het nichtje het gezwollen banktegoed krijgen en bleef de broer zitten met de rest van de nalatenschap, inclusief de verplichting de koopprijs van het nieuwe huis te voldoen. Misschien wel een negatieve verkrijging. Partijen sluiten hieromtrent een vaststellings-overeenkomst, waarin zij overeenkomen dat de koopopbrengst niet onder het legaat van nichtje viel. De inspecteur der registratie en successie is het hier, gezien de andere fiscale uitkomst, niet mee eens.

Naar het oordeel van de Hoge Raad moet uit het feit dat partijen een vaststellingsovereenkomst hebben gesloten, worden opgemaakt dat zij kennelijk van oordeel waren dat het testament uitleg behoefde. En daaraan is naar het oordeel van de Hoge Raad ook de inspecteur gebonden. Gezien de door het hof vastgestelde omstandigheden, acht de Hoge Raad het 'alleszins begrijpelijk' dat partijen van oordeel waren 'dat het niet de bedoeling van de erflaatster was dat ook het bedrag van Fl. 110.558,95 tot het aan de nicht van erflaatster gemaakte legaat zou behoren'. En de Raad besluit met de vaststelling dat het oordeel van het hof 'dat zich te dezen niet een situatie voordoet waarin het testament geen duidelijke aanwijzing bevat voor hetgeen de erflaatster wenste dat na haar overlijden met haar vermogen zou geschieden' onbegrijpelijk is.

Het hof, dat begrijpelijkerwijs de bestaande jurisprudentie aanhield, wordt door de Hoge Raad teruggefloten en voor het eerst lijkt de inhoud, ook wanneer deze niet di-

rect uit de uiterste wil zelf is af te leiden, belangrijker dan de vorm.

HR 3 december 2004:⁹ een ongehuwd stel sluit op 2 september 1982 een notarieel samenlevingscontract. Op diezelfde dag laat de man een testament opstellen waarin hij zijn partner benoemt tot enige en algehele erfgename. Na tien jaar samenleving wordt de relatie verbroken. De man laat echter zijn testament onveranderd. Hij overlijdt in 1997 ongehuwd en zonder nakomelingen. Op grond van zijn testament wordt de ex-vriendin zijn enige erfgename. Ongetwijfeld aangemoedigd door de jurisprudentie over vergelijkbare gevallen als het om echtscheiding gaat, vorderen de ouders en de broer van de man een verklaring voor recht dat zij diens erfgenamen bij versterf zijn. En wel met een beroep op de uitleg van de uiterste wil.

Zowel de rechtbank als het hof wijst de vorderingen van de ouders en broer af. Volgens het hof zijn de bewoordingen van het testament duidelijk. Ook kan niet worden gezegd dat de uitvoering van de testamentaire erfstelling onmogelijk is of dat de erfstelling geen duidelijke zin heeft, noch dat de man zich klaarblijkelijk in de aanduiding van de persoon van zijn (inmiddels ex-)vriendin heeft vergist. Dit betekent dat het hof niet toekomt aan uitleg van het testament, in die zin dat dient te worden nagegaan door welke (mogelijke) bedoelingen de man zich bij het opmaken van het testament heeft laten leiden.

De Hoge Raad vernietigt het oordeel van het hof omdat dit oordeel onvoldoende is gemotiveerd, dan wel blijkt geeft van een onjuiste rechtsopvatting. Het hof geeft blij van een onjuiste rechtsopvatting indien zijn oordeel dat de bewoordingen van het testament duidelijk zijn en dat het hof derhalve niet toekomt aan uitleg daarvan, aldus moet worden opgevat dat de vaststaande omstandigheden waaronder het testament is gemaakt (dat de partners voornemens waren op korte termijn te gaan samenwonen en dat het testament is gemaakt op dezelfde dag als het samenlevingscontract), voor de uitleg van het testament van de man niet ter zake dienend kunnen zijn. Indien het hof echter van de juiste rechtsopvatting is uitgegaan (namelijk dat de zojuist genoemde omstandigheden wel degelijk van belang kunnen zijn bij de uitleg van het testament), heeft het hof zijn oordeel dat de bewoordingen van het testament duidelijk zijn, onvoldoende gemotiveerd omdat zonder nadere toelichting onduidelijk is of het hof daarmee bedoelt dat de testamentaire benoeming van de vrouw tot enige erfgename ook heeft te gelden indien de man en de vrouw ten tijde van het overlijden van de man niet meer samenwonen. De Hoge Raad vernietigt het arrest van het hof en verwijst de zaak.

De bij het vorige arrest ingezette lijn wordt duidelijk voortgezet. Ook hier wordt een inhoudelijk duidelijke en uitvoerbare uiterste wil aangepast in dier voege dat recht gedaan wordt aan de, niet uit die uiterste wil zelf kenbare,

⁸ NJ 1992, 649 m.nt. WMK.

⁹ NJ 2005, 58. Zie hierover: Kolkman, 'Uitleg van uiterste wilsbeschikkingen, wat is er duidelijk na HR 3 december 2004, NJ 2005, 58?', Nieuw Erfrecht, 2005, nr. 2, p. 30 e.v.

wil van de erflater. Inhoud prevaleert boven vorm. Daarbij moet worden aangetekend dat hier aanknopingspunten waren met de echtscheiding, de onvoorziene omstandigheid bij uitstek bij de uitleg van uiterste willen.

4 De uitleg en de echtscheiding

Een bijzondere wijziging van omstandigheden, die samenhangt met een veelgebruikte formulering in testamenten, is de echtscheiding. Ik benoem tot enig erfgenaam 'mijn echtgenote mevrouw B'. Is die making nog van kracht wanneer bij mijn overlijden het huwelijk al door echtscheiding is ontbonden? Daarbij moet men uiteraard de vraag stellen of de erflater ook onder de nieuwe omstandigheden de beschikking redelijkerwijze in stand zou hebben willen laten. Normaliter zal de erflater bij zijn testeren niet aan die situatie hebben gedacht en zal men dat ook als uitgangspunt moeten nemen. De lagere rechtspraak was in overwegende mate ook die mening toegedaan, waarbij nogal eens een beroep werd gedaan op artikel 4:937 (oud) BW (vgl. art. 4:43 lid 2 BW), de nevenstelling 'mijn echtgenote' maakt duidelijk dat het feit dat de aangewezen persoon de echtgenote van de testateur is, de beweegreden voor de benoeming is. Het zijn dan de gevallen waar die nevenstelling ontbreekt, of waarin geen sprake is van een huwelijk, die voor onverteerbare uitkomsten zorgen.

Ook de wetgever laat in artikel 4:52 BW de gewijzigde omstandigheden meewegen, waar hij er blijkbaar van uitgaat dat de testateur de gemaakte beschikking niet langer zal willen handhaven. Blijkens de bepaling vervalt een beschikking ten voordele van de echtgenoot als gevolg van een echtscheiding of scheiding van tafel en bed, tenzij uit de uiterste wil zelf het tegendeel is af te leiden.

De Hoge Raad gaat ook uit van het uitgangspunt dat met de echtscheiding rekening moet worden gehouden. Maar wel op een heel bijzondere wijze.

HR 31 januari 1997:¹⁰ erflater had bij testament tot enige erfgenamen benoemd: 'mijn echtgenote mevrouw X, alsmede haar twee zonen de heren Y en Z'. Vervolgens komt er echtscheiding. Het hof leidde uit de woorden 'mijn echtgenote' af dat het de bedoeling van de erflater ten tijde van het testeren was dat de beschikkingen uitsluitend golden indien hij bij zijn overlijden nog met deze vrouw zou zijn.

De Hoge Raad is snel klaar met het cassatieberoep. Het hof heeft hiermee niet miskend dat de rechter volgens de artikelen 4:932 en 933 (oud) BW (vergelijk art. 4:46 en 52 BW) alleen als de bewoordingen van een testament onduidelijk zijn, de bedoeling van de erflater mag en moet opsporen. En 'in 's Hof's overwegingen ligt immers besloten het oordeel dat de bewoordingen van het onderhavige testament voor meer dan één uitleg vatbaar zijn'. Het hof heeft de bedoeling van de erflater ten tijde van het maken van het testament vastgesteld en de Hoge Raad verwerpt het cassatiemiddel dat stelde dat het hof zou zijn uitgegaan van de veronderstelde wil van de erflater.

Maar in dit geval verviel niet slechts de beschikking getroffen ten voordele van de echtgenote X, maar ook die ten behoeve van 'haar twee zonen de heren Y en Z'. Met de conclusie van het hof dat de beschikkingen van de man alleen zouden gelden wanneer hij nog gehuwd zou zijn op het moment van zijn overlijden, vervallen dus alle beschikkingen en wordt het versterferfrecht weer van toepassing.

Die interpretatie gaat echter te ver, nu dit niet alleen artikel 4:52 BW ver achter zich laat, maar ook miskent dat de door de man blijkbaar wel gewenste inhoud van zijn uiterste wil in deze casus helemaal niet is komen vast te staan.

Bovendien schept het hof, en door niet in te grijpen indirect ook de Hoge Raad, een gevaarlijk precedent doordat het lijkt alsof men achteraf kan bezien voor welke situaties een uiterste wil wel en voor welke situaties deze niet geschreven is. Dat opent de mogelijkheid dat belanghebbenden langs deze weg alsnog met de inhoud van de uiterste wil aan de haal gaan.

5 Conclusie

De uitleg van uiterste willen is, ondanks de professionele notariële tussenkomst, een actueel en steeds terugkerend onderwerp. In de jurisprudentie van de Hoge Raad is een duidelijke ontwikkeling te signaleren. De Hoge Raad blijkt in toenemende mate de inhoud boven de vorm te stellen, ook wanneer de bewoordingen van de uiterste wil duidelijk zijn, als de wil van de erflater maar duidelijk vast te stellen is. Dan doet het daarbij niet ter zake dat die wil niet uit de uiterste wil als zodanig is af te leiden.

Waar de ontwikkeling tot wildgroei dreigt te verworpen, is waar de Hoge Raad blijkbaar instemt met het verval van beschikkingen niet alleen ten voordele van de ex-echtgenoot, maar ook van anderen. Dat zou naar mijn mening alleen toelaatbaar zijn wanneer de bedoeling van de erflater onomstotelijk is komen vast te staan. Wanneer zulks niet het geval is, bestaat het gevaar dat anderen de uiterste wil beïnvloeden, al was het maar door die volledig te elimineren.

Er wordt wel gezegd dat het gevaar van uitleg van uiterste willen is dat daarbij anderen hun eigen ideeën daar *hineininterpretieren*, hun eigen mening geven in plaats van die van de erflater. Maar wanneer de mogelijkheid ontstaat om uiterste willen voor bepaalde situaties wel of niet geschreven te houden, ontstaat het gevaar dat we daarvoor de wil van de erflater *herausinterpretieren*.

En ik weet niet wat erger is.

MR. E.W.J. EBBEN

¹⁰ NJ 1998, 327 m.nt. Hidma; zie ook Perrick, Wanneer is een uiterste wil nog duidelijk, WPNR (1997) 6275.